

Lausunto sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain muuttamisesta

46/02.05.00/2020

KYHALL § 51

Sosiaali- ja terveysministeriö pyytää lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain muuttamisesta.

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annettua lakia. Esityksessä ehdotetaan, että hoitajavastaanotot tulisivat maksuttomiksi perusterveydenhuollossa ja että poliklinikan antamista tutkimuksesta ja hoidosta ei enää perittäisi maksuja alaikäisiltä asiakkailta. Mielenterveyspalvelujen maksuttomuutta perusterveydenhuollossa selkiytettäisiin ja tartuntatauteihin liittyvän hoidon, tutkimuksen ja lääkkeiden maksuttomuutta laajennettaisiin tietyiltä osin.

Maksukattoa laajennettaisiin suun terveydenhuollosta, terapiasta, tilapäisestä kotisairaanhoidosta ja tilapäisestä kotisairaalahoidosta sekä tietyistä etäpalveluista perittäviin asiakasmaksuihin. Lisäksi asiakasmaksut, joiden suorittamiseen on myönnetty toimeentulotukea, kerryttäisivät jatkossa maksukattoa.

Pitkäaikaisen tehostetun palveluasumisen, pitkäaikaisen laitoshoidon ja pitkäaikaisen perhehoidon asiakasmaksuihin sovellettaisiin pitkälti yhdenmukaisia määräytymisperusteita. Lisäksi säädettäisiin asiakkaalle jätettävästä vähimmäiskäyttövarasta näissä palveluissa.

Asiakasmaksujen alentamisen ja perimättä jättämisen ensisijaisuutta suhteessa toimeentuloturvaan korostettaisiin. Muutoksenhakua koskevaa sääntelyä selkiytettäisiin ja asiakkaan oikeusturvaa vahvistettaisiin.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2021.

Lausunnot pyydetään jättämään viimeistään 1.4.2020.

Liitteenä lausunto.

(Valmistelijat: Terveys- ja vanhuspalvelujohtaja Hannele Koski, puh. 044 510 2020 ja kuntayhtymän johtaja Tuomas Aikkila, puh. 044 4456 196)

Ehdotus:

Kuntayhtymän johtaja: Kuntayhtymähallitus päättää antaa STM:n lausuntopyyntöön liitteen mukaisen lausunnon.

Päätös:

Hyväksyttiin yksimielisesti.

Asianmukaisesti allekirjoitetusta ja tarkastetusta pöytäkirjasta kirjoitetun otteen oikeaksi todistaa:

Haapajärvellä 25.3.2020

Hille-Mari Hollanti
pöytäkirjanpitäjä

Kyhall 19.03.2020
§ 51 LIITE 2

Peruspalvelukuntayhtymä Selänteen lausunto, lausuntopyyntöön VN/8392/2019, STM079:00/2019

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain muuttamisesta

2 a § Maksun periminen

Uusi lakiehdotus korostaa yksilön tietosuojaa ja on perusteltua. Asiakas saa riittävän tiedon laskun perusteista ja oikaisuvaatimusohjeesta. Tämä edellyttää, että laskutusjärjestelmät taipuvat näihin vaatimuksiin ja nykyisellään tästä tulee aiheutumaan kertaluonteisia lisäkustannuksia kunnille ja kuntayhtymille.

2 b § Päätös maksukyvyyn mukaan määräytyvästä maksusta

Ohjetta on tarkennettu ja ohjeessa huomioidaan hyvin asiakasnäkökulma ja asiakkaan oikeudet.

3 § Käyttämättä jätetyistä palvelusta perittävä maksu

Maksun periminen laajenee koskemaan kaikkia terveydenhuollon varattuja vastaanottoaikoja, myös maksuttomia palveluja ja sosiaali- terveydenhuollon lyhytaikaisia hoito- ja asumispaikkoja (laitos, perhehoito ja asumispalvelut). Käyttämättä jätetyt palvelut ovat pieni osa sosiaali- ja terveydenhuollon palvelua ja alueelliset erot asiakkaiden käyttämättä jätetyistä palveluista ovat suuria. Perustelut, joiden edellytetään täyttyvän, jotta maksu voidaan periä, eivät tuo suunniteltuja lisätuloja kunnille/kuntayhtymille.

5 § Maksuttomat terveyspalvelut

Palvelujen maksuttomuus laajenisi alle 18 -vuotiaiden osalta koskemaan kaikkia terveydenhuoltolain alaisia palveluita (kouluterveydenhuolto, suun terveydenhuolto ja avosairaanhoidon palvelut). Lisäksi sairaanhoitajan, terveydenhoitajan ja kättilön vastaanottopalvelut, riippumatta miten ja missä niitä annetaan tulevat kaikille maksuttomiksi. Laista ei käy selvästi ilmi, milloin hoitajan vastaanotosta saa periä asiakkaalta maksun, laki jättää asiaan tulkinnanvaraa.

Terapiapalveluiden osalta maksuja saa periä myös muista terapiapalveluista kuin yksilökohtainen fysioterapia (myös etäpalvelut) tämä asettaa terapiapalvelut yhdenvertaiseen asemaan.

Maksujen perintää todistuksista ja lausunnoista on tarkistettu niin, että maksuja voidaan periä todistuksista ja lausunnoista silloin kun ne eivät liity potilaan hoitoon. Tämä jättää tulkinnanvaraa maksujen perimiseen, koska voidaan katsoa, että kaikki todistukset liittyvät jollain tapaa asiakkaan hoitoon, lukuun ottamatta ajo-oikeuteen liittyvää todistusta.

Tartuntatautilain mukaiset maksuttomat lääkkeet, jotka koskevat valvottavia tartuntatauteja (23) lisätään ja niiden ehkäisyyn määrättävät lääkkeet ovat ilmaisia.

Kaiken kaikkiaan tämä mahdollistaa ja parantaa palvelujen saatavuutta taloudellisesti heikommassa asemassa oleville ja on perusteltua asiakasnäkökulmasta mutta toisaalta tuo huomattavasti lisäkustannuksia kunnille ja kuntayhtymille saamatta jäävistä tuloista ja taas mahdollisesti lisääntyvästä palvelutarpeesta.

6 a § Maksukatto

Maksukattoa kerryttävien palveluiden piiri laajenee huomattavasti. Palveluista perittävät maksut kerryttävät aina maksukattoa, jos ne kuuluvat kunnan/kuntayhtymän järjestämisvastuulle. Pääsääntöisesti maksukattoa kerryttävät jatkossakin vain tasasuuruiset maksut ja tulosidonnaiset maksut jäävät edelleen sääntelyn ulkopuolelle. Maksukaton piiriin kuuluvat tulevaisuudessa suunterveydenhuollon maksut, laitoshuollon lyhytaikaismaksut ja etäpalveluna annettavat terveydenhuollon maksut sekä toimeentulotukena maksetut

maksukattoon kuuluvat maksut. Maksukattoon luettavat maksut kohdentuvat käyttövuoden mukaisesti. Asiakkaalle tämä tuo merkittävää etua, mutta kuntien ja kuntayhtymien näkökulmasta lisää olennaisesti palvelun tuottamisesta aiheutuvia kustannuksia ja merkittävä osa tuloja jää saamatta.

7 § Palvelun pitkäaikaisuus

Pitkäaikainen palvelu on asumispalveluissa, laitoshoidossa ja perhehoidossa kolme kuukautta ja uutena kotihoiton osalta määrittely pitkäaikaisesta ja säännönmukaisesta palvelusta. Kotihoidossa säännönmukainen palvelu on vähintään kerran viikossa tuotettu palvelu ja lisäksi sen kesto on vähintään kaksi kuukautta tai jos palvelu on kestänyt vähintään kaksi kuukautta. Pitkäaikaisen palvelun määrittely myös kotihoiton osalta helpottaa pienituloisia asiakkaita.

7 c § Pitkäaikaisen tehostetun palveluasumisen, pitkäaikaisen perhehoidon ja pitkäaikaisen laitoshoidon maksu

Uusi lainsäädäntö on asiakaslähtöinen ja jättää asiakkaalle käyttövaran, jonka asiakas voi käyttää todellisuudessa henkilökohtaisiin menoihin, koska vähennyksinä huomioidaan mm. myös lääkemenot. Kuntien ja kuntayhtymien näkökulmasta palvelun tuottaminen kallistuu merkittävästi, koska nykyään asiakasmaksut eivät kata kuin pienen osan todellisista kustannuksista. Lisäksi tulevat kustannukset kohtelevat kuntia/kuntayhtymiä kohtuuttomasti, koska tähän saakka maksut on voitu määrittellä kunta/kuntayhtymäkohtaisesti.

10 b § Pitkäaikaisesta tehostetusta palveluasumisesta, pitkäaikaisesta perhehoidosta ja pitkäaikaisesta laitoshoidosta perittävän maksun perusteena olevat tulot

Pykälässä on selkeästi määritelty mitkä tulot otetaan huomioon. Tulot huomioidaan jatkossa nettotuloina, kun aikaisemmin on voitu huomioida myös bruttotuloina. Etuoikeutetut tulot, joita ei oteta huomioon, laajenevat. Kokonaisuudessaan tämä vaikuttaa siihen, että asiakkaalle jää enemmän varoja omaan käyttöön ja kunnan ja kuntien maksuosuus palvelusta kasvaa myös tätä kautta.

10 c § Tuloista tehtävät vähennykset pitkäaikaisessa tehostetussa palveluasumisessa, pitkäaikaisessa perhehoidossa ja pitkäaikaisessa laitoshoidossa

Tuloista tehtävät vähennykset noudattavat pääosin nyt tehtäviä vähennyksiä, mutta aikaraja jolta vähennykset tehdään, pitenee ja siten vähentää myös kuntien/kuntayhtymien tuloja. Asiakkaalle tämä tuo lisää asuminenjärjestelyihin mm. oman asunnon myyntiin.

10 d § Tuloista tehtävät vähennykset pitkäaikaisessa tehostetussa palveluasumisessa

Tehostetussa palveluasumisessa uudistus mahdollistaa entistä paremmin asiakkaan valinnan oikeutta paikan suhteen, mutta samalla lisää kuntien/kuntayhtymien kustannuksia merkittävästi, koska vaihtelu vuokrien kohdalla on merkittävä eri palveluntuottajien välillä. Lääkemenojen vähentäminen palvelumaksua määrittäessä pienentää merkittävästi kunnan/kuntayhtymän tuloja ja kasvattaa asiakkaalle jäävää käyttövaraa henkilökohtaisiin menoihin. Tämä ei välttämättä tue yksin vähävaraisia, vaan koskee myös suurituloisia asiakkaita, jotka hyötyvät myös tästä. Tämä ei vähennä asiakkaiden eriarvoisuutta palvelumaksua määrittäessä.

10 e § Jatkuvasta ja säännöllisestä kotona annettavasta palvelusta sekä pitkäaikaisesta asumispalvelusta perittävä maksu.

Kotiin annettavien palvelujen osalta asiakkaalle tulee helpotuksia maksuihin uudessa laissa siltä osin, että laissa on tarkoin määritelty mitkä tukipalvelut ovat maksullisia ja mitkä maksuttomia. Laki asettaa kuitenkin esimerkiksi ikäihmiset eriarvoiseen asemaan esimerkiksi palveluasumisyksikössä, jossa asiakkaat asuvat omissa asunnoissa ja jossa järjestetään päivätoimintaa koko kunnan alueen ikäihmisille. Uuden lain mukaan

ne, jotka asuvat samoissa tiloissa kuin missä päivätoiminta järjestetään eivät joudu maksamaan siitä ja muut asiakkaat, jotka tulevat omista kodeistaan/toisesta yksiköstä joutuvat maksamaan palvelusta ja vielä matkakustannuksista.

Lapsiperheiden kotipalvelun osalta tuleva maksulaki mahdollistaa kotipalvelun käytön ennaltaehkäisevänä palveluna perheille.

Kuntien ja kuntayhtymien näkökulmasta laki lisää kuntien kustannuksia vähentämällä asiakasmaksutuloja. Lisäksi kuukausittain tarkistettava palvelumaksupäätös lisää työtä ja kustannuksia hallinnossa.

10 f § Jatkuva säännöllisestä kotona annettavasta palvelusta sekä pitkäaikaisesta asumispalvelusta perittävän maksun perusteena olevat tulot

Tulot huomioidaan kuten aikaisemminkin bruttotuloina. Laissa on nyt rajattu ulkopuolelle etuuksia, jotka tulevat pienentämään asiakkaiden maksuja ja sitä kautta kunnan/kuntayhtymän tuloja.

10 g § Tuloista tehtävät vähennykset jatkuvassa ja säännöllisessä kotona annettavassa palvelussa sekä pitkäaikaisessa asumispalvelussa

Tämä on asiakaslähtöinen, mutta pienentää asiakasmaksutuloja ja näin ollen lisää kunnan kustannuksia.

10 h § Tukipalvelut ja asumispalveluun liittyvät palvelut

Asiakaslähtöinen, mutta nyt uudessa laissa rajoitetaan kunnan/kuntayhtymän mahdollisuutta periä maksua tukipalveluista erityisesti silloin kun palvelu tuotetaan asumispalveluun. Tämä pienentää kunnan maksutuloja ja lisää kustannuksia, koska tukipalvelut voivat olla myös maksuttomia asiakkaille.

10 i § Laskennallinen metsätulo

Ei todellisuudessa lisää asiakasmaksutuloja, mutta asiakkaan näkökulmasta realistisempi aikaisempaan verrattuna, koska vastaa todellista tilannetta metsätulojen suhteen.

10 j § Maksun määrääminen ja tarkistaminen

Tämä vaikuttaa merkittävästi asiakasmaksutuloihin, koska maksut ovat voimassa toistaiseksi ja on erittäin epäselvää, miten maksuja tarkistettaisiin. Toisaalta asiakkaille on milloin tahansa oikeus vaatia maksuntarkistusta, mikä aiheuttaa lisää hallinnollista työtä.

10 k § Palvelun keskeytyksen vaikutus asiakasmaksuun

Tämä uusi säännös tuo turvaa asiakkaalle maksuihin, mutta vähentää asiakasmaksuja, mikäli asiakkaan hoito keskeytyy yli viideksi päiväksi asiakkaasta johtuvasta syystä.

11 § Maksun alentaminen ja perimättä jättäminen

Käytännössä tätä menettelytapaa noudatetaan jo nyt. Asiakkaan tiedottaminen korostuu tässä pykälässä.

13 § Muualta kuin suomessa asuvalta perittävä maksu

Maksuttomien rokotusten osalta tämä lisää kunnan kustannuksia, muutoin maksut voidaan periä todellisten kustannusten perusteella kotikunnalta/maalta tai Kela korvaa ne kunnalle.

14 § Tulojen, korvausten tai saamisten periminen kunnalle tai kuntayhtymälle.

Tämä on ollut jo aikaisemminkin voimassa mutta uusi vähimmäiskäyttövaran nostaminen pienentää perittävään tuloa.

14 a § Viranomaisen tiedonsaantioikeus

Pykälässä on määritelty tarkasti, milloin ja miten viranomaistyö toimii ja missä tilanteissa. Helpottaa viranhaltijan päätöksentekoa.

15 § Muutoksenhaku

Muutoksenhaku laajenee koskemaan myös laskua ja perimistä eli sitä kautta aiheuttaa lisää hallinnollista työtä kunnalle ja kuntayhtymälle ja myös kustannuksia.

Muita huomiota:

Uusi laki aiheuttaa merkittäviä kustannuksia kunnille ja kuntayhtymille.

Asiakasnäkökulmasta laki mahdollistaa myös vähävaraisille tasavertaisemman hoitoon/palveluihin hakeutumisen.

Kokonaiskustannuksia on vaikea arvioida, koska väestön alueelliset erot ovat suuria. Esimerkiksi maaseudulla arvioitu kompensatio asiakasmaksutuloissa käyttämättä jääneistä ajanvarauksista ei toteudu, koska maaseudulla väestö käyttää tunnollisesti varaamansa palvelut.

Laskelman mukaan nettokustannukset valtion tasolla ovat noin 45.000.000 euroa, joka tarkoittaa Peruspalvelukuntayhtymä Selänteen osalta laskennallisesti vähintään 160.000 euron lisäkustannusta vuositasolla. On odotettavissa, että asiakasmaksutulojen pienentäminen lisää myös palveluiden käyttöä ja näin ollen tästä lakimuutoksesta aiheutuvat lisäkustannukset ovat vielä suuremmat.

Kuntien ja kuntayhtymän talous ei kestä tästä laista tulevia kustannusnousuja, joten lain voimaantuloa tulee siirtää ainakin siihen saakka, kunnes uusi valtakunnallinen sote-uudistus on tullut voimaan ja rahoitusvastuu siirtynyt kunnilta valtiolle.